

Dr. Vértés László halálára

A Magyar Nemzeti Múzeum által kiadott gyászjelentésből tudták meg miskolci barátai, ismerősei és munkatársai, hogy dr. Vértés László, a történelem-tudományok doktora 1968. aug. 20-án hirtelen elhunyt. Dr. Vértés László a Magyar Nemzeti Múzeum őskori gyűjteményének vezetője volt, utóda nagyhírű elődének, dr. Hillebrand Jenőnek.

Munkásságának híre messze túlterjedt hazájának határain. Világviszonylatban elismert tudósa volt szakmájának. Szegénysorból tisztán önerejéből, vaszorgalmával küzdötte fel magát a legmagasabb tudományos fokozatig. Csillápthatatlan tudásvágya, hajszolt munkatempója aránylag korán felörölte látószólag egészséges szervezetét.

Tudományos munkásságának eredményeiről képet adni e rövid megemlékezés keretében csak fogyorékosan lehet. A miskolciak különösen sajnálhatják, hogy halála végleg elszakította őt városunktól.

Magasba ívelő pályafutása a Bükk hegységben végzett kutatásaival kezdődött. Ide fűtétek első, nagy teljesítményei. Az istállóskői barlangban végzett ásatásai már megmutatták rendkívüli akaraterejét, kiváló szervező képességét. Innen szállította el Baky Győző restaurátor és munkatársai segítségével — akik között a miskolci Megay Géza is szerepelt — azt a 80 mázsa súlyú rétegtömböt, amely magában foglalta a barlangban egykor tanyázó ősemberek egyik tűzhegyét az utókorra maradt állatcsontokkal és eszközökkel együtt. Csak az tudja ennek a vállalkozásnak nehézségeit felmérni, aki az istállóskői barlang fekvésével tisztában van. A továbbiakban tisztázta az istállóskői barlang két kultúr-rétegének ősrégészeti hovatartozását és egyes szerencsés leletek segítségével párhuzamba tudta állítani ezt a két kultúrát a Szeleta-barlang régibb és újabb kultúrájával. Megállapította, hogy az istállóskői régibb kultúra az idősebb Szeleta-kultúrával, a fiatalabb istállóskői kultúra a fiatalabb, fejlett Szeleta-kultúrával nagyjában egyidős. A két barlang említett kultúrái azonban más-más gyökérből fakadnak.

Már ekkor egész tudósgárdát szervez az ásatási anyag egyes részletkérdéseinek feldolgozására. A rétegtani, minerológiai, faunisztikai, tipológiai kérdések vizsgálatára a leghaladóbb módszereket alkalmazza, összeköttetéseket szerez külföldi intézményekkel a C. 14 vizsgálatok elvégzésére is.

Ő maga Laisz alapvető kutatásait véve alapul, azt a hazai barlangok rétegtani vizsgálatára alkalmazza, tökéletesíti. Sorba vizsgálja a barlangok rétegeit és a mészkőtörmelék, a lösz mennyiségi arányából, a szemcsenagyság és a szemcsék fizikai sajátágaiból, ásványi jellemzőiből értékes következtetésekre jut. A fenti tényezők összefüggést mutatnak a klímaváltozásokkal. Kandidátusi tud. fokozatát is ezzel a munkájával szerezte meg. Közben feltárta a Bükk hegység legrégebb emberi települési nyomait a Varbó melletti Lambrecht Kálmán-barlangban.

A köeszközök tipológiájában is nagymester. Alkalmazza a hazai paleolitikum és mezolitikum anyagán Barnes és Kidder metódusát. Kimutatja, hogy az egyes kultúrák eszközei nálunk is jól megkülönböztethetők a pattintási ill. retuszőgek tekintetében. Ráfekszik a matematikai statisztika elsajátítására és felhasználja annak elemeit a saját munkamódszerében.

Ősrégészeti pályafutásának második nagy állomása volt a tatatóvárosi mous-

tiéri lelőhely alapos feltárása és feldolgozása. Kormos Tivadar régibb kisméretű ásatása után most derült fény erre a nagyon érdekes kultúrára. Vértess megállapítása alapján a tatai lelőhely eszközkészlete egy kifinomult, nagy fokban standardizált változata a musztériennek és a neandervölgyi ősemberrel egykorú.

Alighogy elkészült ezzel, bekövetkezett a világszenzáció, az előember primitív eszközeinek és nyakszirtcsontjának felfedezése a tatai területtől nem messze, Vértesszőllósön.

A lelet hírére a külföldi szakemberek is megtekintik a lelőhelyet. Az ásatások első fázissorozatának befejezése után épületet emeltet a lelőhely fölé, meg hagyva egy mésztufa tömböt tanúképpen és egyúttal kis múzeumot rendez be itt a leletekből. Az itt élt előember a sinanthropus csoportba tartozik, ipara nagyon kezdetleges „kavicsköeszköz-kultúra”. Korát az első interglaciális kor-szakba helyezik (Günz-Mindel).

Sajnos a lázas munka közben érte a halál. Ásatási metódusa annyira igényes és precíz volt, hogy a világhírű leletről kiadandó monográfiát munkatársai minden nehézség nélkül ki fogják adni.

Tanulmányútjai során kijutott az USA-ba, Afrikába, Egyiptomba, Kenyába, megtekintette az Olduvai-szakadékot és személyesen megismerkedett a Leakey-házaspárral. Legutólsó tanulmányútja Északnyugat-Indiába vezette.

A miskolci közönség hívására mindig örömmel jött városunkba. Sokáig vissza fognak emlékezni hallgatói, érdekes, pompás, színes fotoanyaggal kísért előadásaira, amelyekben nem is annyira az ősrégészet egyes szakkérdéseiről beszélt, hanem az általa bejárt országok földrajzi, geológiai, faunisztikai, néprajzi és kulturális viszonyait ismertette, elárulva azt, hogy tudásra és ismeretszerzésre örökké éhes szelleme messze túlmenően a szaktudományán, mindenre kiterjedt és magába szívott ismereteit örömmel adta át az érdeklődőknek.

Irodalmi munkássága rendkívül jelentékeny volt. Kutatásának eredményeit több európai nyelven ismertette. Az Akadémiai Könyvkiadó 1965-ben kiadta alapvető művét, melynek címe: Az őskőkor és az átmeneti kőkor emlékei Magyarországon. Megérdemelné valamelyik nagy európai nyelvre való lefordítását. Ebben az összefoglaló művében a haladó módszerekkel és a matematikai statisztika segítségével kidolgozott eredményeit is nagy részletességgel ismertette. Munkatársai segítségével ősrégészeti lelőhelyeink teljes állatvilágát és az idevágó paleobotanikai vizsgálatok eredményeit is ismertette.

A nagyközönség elsősorban a Medveemberek krónikája című könyvét ismeri. Nagyon érdekes könyv ez. Tréfás, humoros hangvételével élővé varázsolja a laikusok előtt száraznak tartott barlang és ősemberkutató tudományt. Sokat lehet tanulni belőle. Belepillantást enged az olvasónak a kutatók műhelytitkaiba, nehézségeibe, vitáiba és szinte észrevétlenül elmondja mi mindent kellett neki magának megtanulnia, közben bennünket tanít meg sok érdekes dologra úgy, hogy a végén könnyedén juttatja el olvasóit végső következtetéseinek megértéséig.

Hatalmas, sokrétű tudásának, érdekes egyéniségének pótlása egyelőre nem remélhető. A szakmabeliek és szűkebb körben miskolci közönsége is érzi ezt a veszteséget.

Saad Andor